

S. F.

"Dzień odnogo wielikogo otkrytija", B. M. Kiedrow, Moskwa 1958 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 4/4, 744-745

1959

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Praca Stefanii Kowalskiej *Zagadnienie siły roboczej w górnictwie i hutnictwie rządowym Królestwa Polskiego w latach 1831—1861* jest przedstawieniem procesu przekształcania się siły roboczej w górnictwie i hutnictwie od form pańszczyźnianych do stosunku wolnego najmu. Proces coraz większego wiązania robotnika z przemysłem wobec pierwotnie silnego jego zespolenia ze wsią i gospodarstwem rolnym, miał w ośrodkach górniczo-hutniczych Królestwa Polskiego swe charakterystyczne cechy warunkowane rozwojem kapitalizmu i jego specyfiką. Autorka kończy rzecz na roku 1861 przynoszącym czynszowanie wsi rządowo-górnicych, czyli zniesienie pańszczyzny w górnictwie.

Treścią pracy Jerzego Jedlickiego *O efektywności państwowych inwestycji hutniczych w Królestwie Polskim (1831—1864)* jest analiza przedsięwzięć Banku Polskiego realizowanych w wielkich inwestycjach hutniczych w Królestwie Polskim. Kontynuacja planów Lubeckiego przez ludzi nie zawsze umiejących trzeźwo kalkulować doprowadziła do 20-letniego kryzysu hutnictwa rządowego (od 1843 r.) i do krachu inwestycji hutniczych Banku Polskiego. Autor zwraca przy tym uwagę na rolę burżuazji w przemyśle Królestwa.

Trzecia praca — Andrzeja Jezierskiego — nosi tytuł *Niwka*. Monografia historyczno-ekonomiczna zakładów hutniczych w latach 1833—1843. Rozbudowa zakładów niweckich, niestety rychło upadłych, jest dowodem wysiłków podjętych w kierunku odrobienia zaniedbań przemysłu w Królestwie Polskim. Dzieje tego kombinatu metalurgicznego na pograniczu Śląska są przyczynkiem do zagadnienia rozwoju kapitalizmu w Polsce. Autor bada przy tym ekonomikę zakładu hutniczego w okresie powstawania kapitalistycznego przemysłu i na tle ówczesnego postępu technicznego w hutnictwie.

S. M.

B. M. Kiedrow, *Dień odnogo wielikogo otkrytija*. Izdatielstwo Ekonomicheskoi Litieratury, Moskwa 1958, s. 559.

Niezwykle interesującą próbę podjął znany uczyony radziecki¹ Kiedrow swą książką poświęconą odkryciu prawa okresowości i sformułowaniu układu periodycznego pierwiastków, dokonanych przez D. I. Mendelejewa.

Wykorzystując odnalezione niedawno bardzo staranne notatki Mendelejewa z tego okresu, Kiedrow stara się odtworzyć wydarzenia poprzedzające bezpośrednio dokonanie odkrycia, sam dzień odkrycia — 17.II. (1.III.) 1869 r. i wreszcie przebieg prac nad pogłębianiem i porządkowaniem wniosków w ciągu dni następnych, do momentu wygłoszenia referatu w dniu 6.III. (18.III.) 1869 r. Pierwsza część książki ukazuje wyraźnie te czynniki w pracy Mendelejewa, które doprowadziły go do dokonania odkrycia, fazy samego odkrycia i zmiany, jakie to odkrycie wywołało bezpośrednio w jego życiu i pracy naukowej.

Druga, może jeszcze bardziej interesująca część książki, stanowi analizę naukową materiałów i kolejności wydarzeń. Ma ona na celu odtworzyć metodę naukową, którą posłużył się Mendelejew przy dokonywaniu swego odkrycia,

¹ Por. np. w zeszytcie 4 „Studiów i materiałów z dziejów nauki polskiej“ tłumaczenie artykułu Kiedrowa *O klasyfikacji nauk*.

porusza zagadnienia logiki i psychologii pracy naukowej, a także problemy filozoficzne o dużo szerszym zakresie. Książka zawiera ponadto, i to stanowi dla badacza w zakresie historii nauki rzecz istotną, liczne aneksy. Wyjaśniają one przede wszystkim metodę zastosowaną przez Kiedrowa przy analizie materiału, krytyczne omówienie artykułów i opracowań, jakie się ukazały uprzednio w tej sprawie, oraz wyjaśnienie wielu mniej istotnych faktów związanych z powstaniem układu okresowego.

Dzięki wprowadzeniu tych aneksów i zastosowaniu omówionego wyżej układu książki, trudny w swej istocie wywód staje się przejrzysty, zwarty i zrozumiały. Książka Kiedrowa zasługuje na pełne polecenie zarówno chemikom jak i filozofom, a przede wszystkim historykom nauki.

S. F.

E. O. Paton, *Wspominania*, Opracowanie literackie J. Burjakowskiego. Wydawnictwo CK WLKSM „Młodaja Gwardija“, Moskwa 1958, s. 362.

W ramach wydawanej przez komsomolskie wydawnictwo „Młoda Gwardia“ serii *Życie wielkich ludzi* ukazała się ostatnio biografia Eugeniusza Oskarewicza Patona. E. O. Paton (1870—1953) należy do najciekawszych postaci wśród radzieckich uczonych techników. Inżynier komunikacji, specjalista budowy mostów, do sześćdziesiątego roku życia pracował jako profesor mostownictwa i konstruktor zdobywając sobie zarówno pracami naukowymi, jak i projektami szeroką sławę. W późniejszym wieku zdecydował się na zmianę zainteresowań i poświęcił się pracy nad problemami elektrosparania. Może on być uważany za ojca radzieckiej techniki spawania elektrycznego i jednego z jej największych pionierów w skali światowej. Paton opracował nie tylko teoretyczną stronę zagadnienia, ale przyczynił się w decydujący sposób do rozpowszechnienia spawania elektrycznego w różnych rodzajach konstrukcji i w budowie maszyn. Był on twórcą pierwszego na świecie Instytutu Spawania Elektrycznego, a wśród licznych wynalazków o wielkim znaczeniu dla tej dziedziny techniki wymienić należy wkład do automatyzacji spawania.

Opracowanie literackie przystosowało wspomnienia Patona dla potrzeb młodzieży. Siłą rzeczy musiano tu bardzo ogólnie omawiać wszystkie problemy techniczne, dążąc do przedstawienia ich w sposób zrozumiały dla nieprzygotowanego czytelnika. Uwaga redaktora koncentruje się przy pewnych uproszczeniach na ukazaniu sylwetki uczonego od strony jego życia osobistego, na podkreśleniu jego głębokiego patriotyzmu, umiłowania pracy i ludzi, na jego ciągłych staraniach o zachowanie więzi między nauką i praktyką. Bezpośredniość narracji z jednej strony, a pełne przeżyć życie Patona z drugiej czynią książkę interesującą i pozwalają mieć nadzieję, że spełni ona zamierzone zadanie wychowawcze w stosunku do młodzieży.

Czytelnika polskiego zainteresować może szczególnie bardzo serdeczna wzmianka o Feliksie Jasińskim, którego Paton był uczniem (s. 25-6).

S. F.